Blad

September 2022
70

Uitgave van KNNV afdeling Alkmaar – Den Helder
en IVN Noord-Kennemerland

KNNV
Alkmaar-Den Helder

ivn
Noord-Kennemerland

Uit in eigen land

Nestbescherming

Boorvliegen

Inhoud Blad

Van de redactie	3
Nestbescherming op het strand	4
In memoriam Ton Schellevis	5
Grote kaardebol	6
Strandwerkgroep bezoekt Fort Harssens	7
Rondje rond de kerk in Heiloo	8
Vlinderdag	10
Slingeren over de dijk	12
Alledaagse Vlinders	14
Opmerkelijk	15
Boorvliegen	16
Natuurgebied Viaanse Molen	18
Uit in Eigen land	22
Duik de steeg in	24
Agenda	28
Lezex, activiteiten Den Helder	28
Maandelijkse IVN wandelactiviteiten en excursies	29
KNNV-IVN dinsdag – en woensdaggroepen	30
Gegevens KNNV – en IVN werkgroepen	31
Nieuwe leden IVN en KNNV	
Achterblad	32

Blad is een gezamenlijke uitgave van
KNNV afd. Alkmaar – Den Helder en IVN Noord-Kennemerland.
ISSN 2210/416X

Redactie:
Ger Augustus hoofdredacteur 072 5622259 06 40940692
Marjolein Boersma
Evert Maarschall
Wim de Groot
René Glas
Keat Kho (vormgeving, keatkho@gmail.com)

Uiterste inzenddatum voor Blad nr 71: ***15 oktober 2022.***
Te late inzendingen worden mogelijk niet geplaatst!
Tekst aanleveren als ***Word*** *document.* **PDF bestanden worden niet geplaatst.** *Maximale lengte circa* ***1000*** *woorden. Langere verhalen alleen na overleg met de redactie.*
Foto's ***altijd apart*** *als jpg bestand opsturen (liefst meer dan 1.0 Mb). Geef ze een* **naam** *die als ondertitel gebruikt kan worden. Tenzij anders vermeld, zijn de foto's van de auteur.*

Alles naar: redactiebladivnknnv@gmail.com
De redactie behoudt zich het recht voor stukken in te korten, te redigeren (bij ingrijpende veranderingen in overleg met de auteur) of te weigeren.

Foto voorblad: Wim de Groot
Gele klitboorvlieg - *Terellia tussilaginis*

Blad nummer 70 — September **2022**

Redactioneel

Van de hoofdredacteur

Welke kleur geeft u aan het strand? Kiest u voor blauw, dan kijkt u wellicht naar de lucht of naar het water. Dan is er ook geel. Dat is de kleur van het zand. Ik kan me voorstellen dat uw kleurenpalet iets anders is samengesteld, maar daar gaat het nu niet om. Op de mooie warme droge dagen oefent het strand met de zee een grote aantrekkingskracht. Maar ook bij herfststromen vormt het strand een magneet.

Ik neem u mee naar het groene strand. Er zijn ook vogels die op het strand broeden. Dan moeten aangespoeld wier en schelpdieren wel blijven liggen. Dat is het voedsel voor deze vogels. Jaap Olbers neemt u op bladzijde 4 mee het groene strand op om een nest te beschermen.

In de loop der eeuwen is de invloed van de zee getemd door de aanleg van dijken. De Hondsbossche Zeewering is nog duidelijk aanwezig ten oosten van het groene strand. Landinwaarts kunnen we over de Slingerdijk lopen. Dat deed ik verschillende keren en deel mijn ervaringen met u op bladzijde 12.

Kent u fort Harssens? Weet u het te vinden in Den Helder? Wellicht nodigt het artikel van Pieter Korstanje u uit om het fort eens op te zoeken na het lezen van het bezoek van de strandwerkgroep op bladzijde 7.

U bent nog niet uitgelezen, want u kunt nog genieten van een rondje om de kerk, een plantenzoektocht door de steeg.

Ook de dieren komen aan bod, zoals het bont zandoogje en boorvliegen!

Een grote hoeveelheid artikelen is ons aangeboden en we hebben weer ons best gedaan er een lezenswaardig Blad van te maken. Ik nodig u uit uw bijdrage, geschreven, gefotografeerd, kort, lang, met ons te delen, zodat de redactie weer met veel plezier een surprise kan maken die misschien wel op 5 december door de brievenbus zal glijden. Heeft u hulp nodig bij het schrijven of fotograferen, neem gerust contact met mij op. Zelfs van niets kunnen we iets maken!

Ger Augustus

Nestbescherming op het strand

Jaap Olbers

Datum 16 juni 2022. Locatie: Het strand voor de Hondsbossche Zeewering ter hoogte van de "Putten". Daar zou een scholeksterpaartje broeden. Maar zo dichtbij de strandafgang zou het nestje – met twee eieren erin – niet veel kans van slagen hebben. De opdracht, het nest te beschermen, kwam bij Landschap Noord-Holland terecht. Bij Peter Mol en bij mij, want Peter riep mijn hulp in.

We waren rond tien uur gearriveerd en namen twee bamboestokken mee om het nest te markeren. We waren nog niet bij het strand of onze zorgen begonnen zich af te tekenen. Er waren mensen in de duintjes aan het zonnebaden. Op het strand zagen we loslopende honden. En geen enkele scholekster.

We zijn toch nog gaan zoeken in het aangewezen gebied. Er waren wat schelpenrichels en de terugtrekkende zee had een vloedmerk achtergelaten. Toen zagen we een bontbekplevier. We kwamen wat naderbij en het vogeltje begon te alarmeren. Al gauw begrepen we dat hier voor ons werk te doen viel. Peter begon ijverig te zoeken en ik observeerde de bontbek. Het viel me op dat het donkere voorhoofd op een grote zonnebril leek. Het was of zij die donkere veertjes een beetje overeind had gezet. Uit angst?

Ik liep achteruit naar het water, een meter of tien. En het gebeurde: de bontbekplevier rende opeens naar links, aarzelde nog wat, en rende nog even verder, dook in een kuiltje en schurkte wat. Peter hoefde niet verder te zoeken. We hebben op zo'n 15 meter afstand de bamboestokken ingegraven en zijn teruggegaan om het nodige materiaal op te halen, twintig stokken, touw, een hamer en tape.

Een uur later stond er een fragiel hekwerk. Vrouwtje bontbek liet zich niet storen en broedde op haar schat. We werden door twee mannen geholpen. Vooral het draad zorgde voor problemen, het kon niet eenvoudig afgerold worden. Toen we ons terugtrokken, kwam het mannetje opdagen. Dat gaf ons een geruststellend gevoel. Eén van de belangstellenden was de dame, die kennelijk het broedgeval had doorgegeven. Twee dagen eerder had ze twee eitjes in het nestje aangetroffen. Peter is het nest nog eens gaan bekijken en trof nu vier eieren aan. Het legsel moet dus nog zeker twee weken bebroed worden. Hier begonnen mijn twijfel en zorg grote vormen aan te nemen.

Een week later ben ik met een vriend gaan kijken. Het strand was nu heel breed. Het hekwerk stond er nog fier overeind, in een ijzeren kooi broedde het vrouwtje, vóór en voorbij de plek was een stevige houten paal ingegraven als extra markering en er waren A4'tjes aangebracht met de duidelijke boodschap: Ik woon hier!

Het nest kan door springtij en harde wind bedreigd worden. Maar mijn vertrouwen in de zaak groeit. Vrijwilligers houden een oogje in het zeil en het publiek lijkt ook afstand te houden. Maar het meest treft mij, dat de bontbekplevieren zo'n sterke drang hebben om het broeden tot een succes te maken.

Laatste beelden: het mannetje komt opdagen en meteen rent het vrouwtje van het nest en nog binnen de korf pikt ze allerlei voedsel uit het zand. Het mannetje duikt op de eieren. Op 4 juli was de toestand nog ongewijzigd. Het mannetje was aan het broeden op het strand, het vrouwtje zag ik eenzaam foerageren achter de dijk.

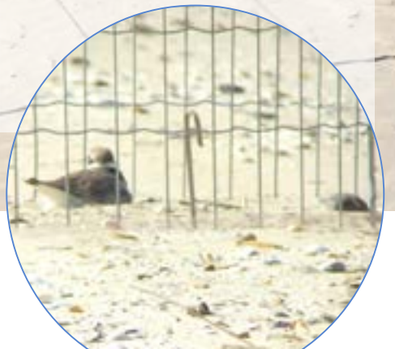

In memoriam Ton Schellevis

(23 juni 1948 – 26 mei 2022)

door Walter Swagemakers

Op 26 mei is ons zeer gewaardeerd IVN-lid Ton Schellevis overleden. Wij hoorden het droevige bericht van zijn vrouw Marijke. IVN-leden hebben afscheid van Ton kunnen nemen bij hem thuis in Heiloo met zicht op zijn mooi bloeiende heemtuin. Als actief IVN-lid heeft Ton veel voor onze vereniging betekend.

Als je aan Ton denkt, denk je het eerst aan wilde planten en aan heemtuinen. Ton heeft ca. 17 jaar geleden de Natuurgidsen Opleiding bij het IVN-NKL gedaan. Als afstudeerproject heeft Ton met andere cursisten de heemtuin van Parnassia en de vlindertuin van de Abdij van Egmond opgezet. Deze beide tuinen staan er door de inzet van Ton en collega-vrijwilligers nog steeds prachtig bij. De heemtuin in Parnassia heeft door zijn opzet (combinatie van kalkrijk en kalkarm) een grote variatie aan planten. Bij telling zijn er wel meer dan 200 soorten waargenomen. De vlindertuin van de Abdij van Egmond heeft een andere opzet. De tuin bestaat uit twee delen: een heemtuin met waardplanten voor de vlinders en een tuin met nectarrijke planten. Beide tuinen versterken elkaar waardoor een goede biotoop voor de vlinders gecreëerd wordt.

Naast het onderhouden van de beide heemtuinen, heeft Ton ook op ICT-gebied veel voor IVN-NKL betekend. Ton nam zijn kennis en ervaring opgedaan tijdens zijn werkend leven mee naar onze vereniging. Samen met Pieter de Groot vormde hij het webmaster-duo en was vraagbaak bij ICT-kwesties.

Denkend aan Ton zal bij ieder ook zijn humor in gedachten komen. Ton had namelijk een goed gevoel voor droge humor wat de nodige lichtheid gaf aan het leven. Wij zullen Ton als persoon en om zijn inzet voor het IVN-NKL enorm missen. Namens het bestuur en de leden van onze vereniging wensen wij zijn vrouw Marijke en zijn familie veel sterkte met het verlies van Ton.

GEMEEN (21)

Test je soortenkennis met het op naam brengen van de afgebeelde soorten. De namen hebben iets gemeen. Met het herkennen van twee soorten heb je een overeenkomst die kan helpen met het op naam brengen van een mogelijk lastiger derde soort. De volledige oplossing bestaat uit de drie soortnamen én hun gemeenschap. Mijn foto's zijn in Noord-Holland boven het Noordzeekanaal gemaakt. Wil je uiterlijk 10 oktober je oplossing mailen naar ruudcosters27@gmail.com

Gemeen 20 bleek een niet al te moeilijke opgave. Marian van der Laan, Joke Vink, Annemiek Ruwhof, Martin Kool, Daan Wolfskeel, Rina Klous & Jacos Jes, Piet Singer, Freek Kalsbeek, Marja Apeldoorn, Joop de Wit en Loes de Geus vonden de volledige oplossing.
Het ging om bonte vliegenvanger, vliegenzwam en (de blad minerende) hulstvlieg met de overeenkomst **vlieg**.
Succes bij het vinden van de nieuwe oplossing!

Ruud Costers

foto 1

foto 2

foto 3

Grote kaardebol

Tot en met 2016 was de plant wettelijk beschermd. De kaardebol is tweejarig en kan opvallen door zijn hoogte. Eerst is de plant een rozet van bladeren tegen de grond. Er groeit een stekelige stengel. Op die stengel zitten bladeren twee aan twee. We eindigen bij het stekelig hoofdje, waarop lila bloempjes groeien en waarin later zaden die olie bevatten.

Alles aan de plant is stekelig: stengel, bladeren en bol. De bladeren staan twee aan twee tegenoverstaand. De vergrote bladvoet werkt als een opvangbakje voor water. Insecten kunnen van dit water drinken, maar worden verdoofd en verdrinken, lossen op en de 'vloeibare mest' wordt opgenomen door de plant. De Latijnse naam is *Dipsacus fullonum*. *Dipsacus* komt van het Griekse woord dipsao en dat betekent: ik heb dorst. *Fullonum* komt van het Latijns fullo en betekent wolkammer Ooit hoopten alchemisten van dit water goud te maken! Het water is ook wel gebruikt bij ontstoken ogen. De lila bloempjes staan bij elkaar op een hoge tros. De bloei begint vanuit het midden van de bloeiwijze en gaat tegelijkertijd naar boven en naar beneden. De grote hoeveelheid nectar trekt solitaire bijen en hommels aan. Putters eten maar wat graag de zaden.

In de middeleeuwen werden de kaardebollen gebruikt voor het kammen van de wol: het kaarden.

Hoewel de plant stekelig is, komen er toch insecten en vogels op de nectar en de olierijke zaden af.

De kaardebol wordt ook in verband gebracht met de ziekte van Lymne. Er is sprake van positieve ervaringen met het gebruik van kaardebol-tinctuur in de strijd met de ziekte van Lymne. Hiervoor wordt de wortel gebruikt.

De Griekse arts Dioscorides leefde de eerste eeuw na Christus. Hij staat te boek als de schrijver van het eerste kruidenleerboek van Europa. Daarin beschrijft hij hoe gif uit het lichaam wordt verdreven met kaardebol-tinctuur.

Strandwerkgroep bezoekt Fort Harssens

Pieter Korstanje

De Strandwerkgroep van de KNNV bracht op 16 juli, onder leiding van Robbert Jak van Wageningen Marine Research, een bezoek aan de omgeving van Fort Harssens in Den Helder. De plek is binnen het hek van het terrein van de Koninklijke Marine. Dat betekende dat we ons al ruim van tevoren moesten aanmelden, zodat het hek die dag voor ons werd geopend. We bezochten eerst de drijvende steigers in de jachthaven van de Koninklijke Marine Jachtclub. Er zwommen veel Driedoornige stekelbaarsjes en verschillende garnalensoorten rond de steigers. Op een paar drijvers zaten sponzen en zakpijpen, waaronder de Gesterde geleikorst.

excursie Fort Harssens

zeerups

Vervolgens werd met een kornet aan de Waddenzeekant bekeken wat er op de bodem voorkomt. Er kwamen verschillende krabben naar boven, waaronder de noordzeekrab. Verder kwamen er vlokreeftjes boven water, waarbij mooi te zien was dat het mannetje rondzwemt met een vrouwtje tussen zijn pootjes.

Tenslotte werd er tussen de stenen gezocht, waarbij Frank Perk, de schrijver van de Veldgids Zeewieren, die ook mee was, ons een paar leuke zeewiersoorten liet zien. Er zat misschien wat minder op de stenen dan gehoopt, toch verzamelde hij een emmertje vol voor onderzoek. De zeesla die werd verzameld wordt op naam gebracht via DNA-onderzoek. Verder werden er een paar zeerupsen gevonden, waaronder een hele grote. Ook deze zijn meegenomen om door een deskundige op naam te worden gebracht.

Ondertussen bleek dat er bijzondere plantensoorten groeiden wat hoger op het talud. Naast mooi ontwikkelde zeekool stond er onder andere zeevenkel, zeealsem, zeepostelein, Kleverig kruiskruid en strandbiet. Verder stond de zeelathyrus mooi in bloei. Het was leuk om een keer een kijkje te nemen op deze bijzondere plek.

excursie Fort Harssens

onderkant drijver met zakpijpen

zeesla verzameld voor onderzoek

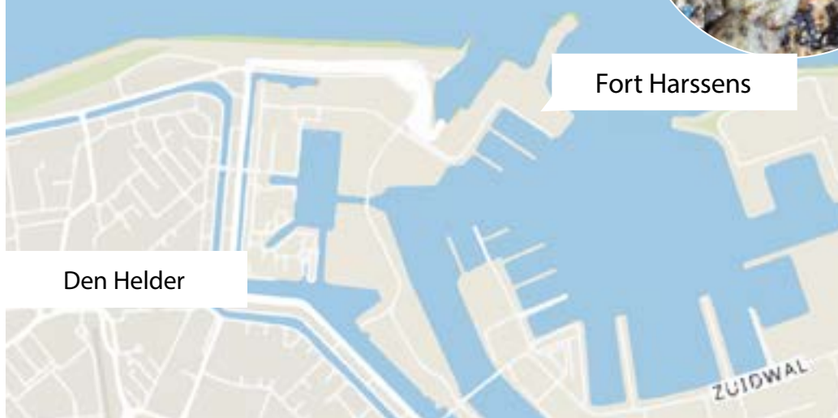

Rondje rond de kerk in Heiloo

Pieter Korstanje

Het was mooi weer op 28 juni. De Plantenwerkgroep bracht op deze avond een bezoek aan het centrum van Heiloo en bekeek daar de plantengroei tussen de straatstenen en op het muurtje rond de kerk. Bij de start van zo'n excursie denk je, wat valt hier nu voor leuks te zien, maar als je eenmaal bezig zijn loopt de teller toch elke keer weer snel op en worden er best wel leuke soorten gevonden. Uiteindelijk sloten we de excursie af met meer dan 110 soorten op de teller!

Zo bleek het muurtje rond de kerk zeer rijk aan varens te zijn. Naast mannetjesvaren en eikvaren vonden we Zachte naaldvaren, steenbreekvaren, Smalle ijzervaren en heel veel tongvarens. Alles stond er goed bij, dankzij de buitjes die af en toe waren gevallen. Het was een mooi gezicht al die varens op de muur. Vooral zo'n grote diversiteit bij elkaar zie je niet vaak. Ton Denters heeft hier eerder onderzoek gedaan en toen de ijzervaren ontdekt.

De varens staan op de binnenzijde van de muur en zijn goed te bekijken als je het terrein oploopt. Het hek staat altijd open. Beslist de moeite waard om hier eens een kijkje te nemen!

rondje kerk Heiloo

Zachte naaldvaren

rondje kerk Heiloo2

ijzervaren

tongvaren

muursla

rijk begroeide muur

Blad nummer 70 — September **2022**

VLINDERDAG

Irene Voorberg en Henk Groenewegen

Na drie jaar konden we als IVN-NKL in samenwerking met PWN weer een Vlinderdag organiseren bij de Schaapskooi aan het begin van de Zeeweg naar Bergen aan Zee. De toegang naar de Schaapskooi werd gemarkeerd door twee grote, prachtig beschilderde, houten vlinders. De voorbereidingen van zo'n publieksdag vergen veel tijd en coördinatie. Vrijwilligers moeten worden benaderd met de vraag of zij willen helpen met de voorbereidingen en de activiteiten op de dag zelf. Standhouders, die de verschillende kraampjes bemensen en dingen laten zien die gerelateerd zijn aan het thema, moeten worden benaderd. Zo was er een imker waar je waskaarsen kon maken en honing kopen, en die uiteraard informatie gaf over de bijen. Er waren plantjes en zaden beschikbaar voor een vlinder en insect vriendelijke tuin of balkon. Kinderen werden geschminkt, of konden tekenen, figuurzagen en timmeren. Er konden vlindertjes van klei worden beschilderd en er was informatie over insectenhotelletjes, vleermuis- en vogelhuisjes en drinkschalen voor vogels.

De dag van tevoren weer een 'peepshow' opgebouwd, waarin nachtvlinders werden gelokt. Ondanks een regenachtige nacht van zaterdag op zondag, zat het witte laken vol met de meest fascinerende vlinders. Bij zonsopgang op zondagochtend vroeg werd de ruimte afgesloten en konden de vlinders achter het zwarte gordijn de hele dag worden bewonderd. Aan het einde van de dag werden ze weer 'vrijgelaten'. Achter de Schaapskooi, naast de peepshow, werden de kleintjes voorgelezen over 'Rupsje Nooitgenoeg'.

In een groot aquarium was de schepnet-vangst uit een paar duinpoeltjes te bewonderen. Fascinerend, zeker ook voor kinderen, waren onder andere de watertorren en libellenlarven die rondzwommen.

Medewerkers van PWN zorgden voor de lunch voor de vrijwilligers en de bezoekers konden zich bij een van de stands van drinken en eten voorzien.

Verspreid over de dag trokken drie IVN-gidsen met belangstellenden door het duingebied rond de Schaapskooi. Gedurende deze excursies was er niet alleen aandacht voor de vlinders, die zich slechts sporadisch lieten zien, maar ook voor andere interessante dingen die in dit gebied te zien zijn. Soms was de aandacht verdeeld:

terwijl een van de gidsen stond te vertellen hoe belangrijk Victor Westhoff is geweest voor het behoud van dit duingebied op de grens van kalkrijk en kalkarm, begroef een rupsendoder achter het beeldje van Westhoff een zojuist verdoofde rups om daar haar eitjes in te leggen. Dat was natuurlijk ook interessant en een aantal aanwezigen volgden dan ook de rupsendoder aandachtig.

Hoewel een publieksdag veel voorbereiding en inspanning vergt van de vrijwilligers van onze IVN-afdeling en van de medewerkers van PWN, zijn we van mening dat het zeer de moeite waard is om thematische publieksdagen te blijven organiseren. Als je ziet hoe verwonderd de bezoekers soms zijn over wat de natuur te bieden heeft, is alleen dat al reden om binnenkort weer aan de slag te gaan voor de Paddenstoelendag.

Tot slot, nogmaals dank aan alle IVN-vrijwilligers, medewekers van PWN en anderen die zich zo energiek hebben ingezet om van de Vlinderdag een succes te maken.

Paddenstoelendag 9 oktober 2022

Bij het uitkomen van dit nummer van Blad is het al weer bijna herfst. In de afgelopen periode zijn we, samen met medewerkers van PWN, druk bezig geweest de jaarlijkse Paddenstoelendag te organiseren. Deze zal worden gehouden op zondag 9 oktober 2022 bij het PWN-bezoekerscentrum de Schaapskooi aan de Zeeweg in Bergen NH. Houd de actuele mededelingen over deze publieksdag in de gaten via onze website https://www.ivn.nl/afdeling/noord-kennemerland.

Blad nummer 70 — September **2022**

Slingeren over de dijk

Ger Augustus

In onze omgeving liggen aardig wat dijken in het land. Wat dacht u van Kanaaldijk, Oosterdijk, Baakmeerdijk, Klaassen- en Evendijk, Westgrasdijk, Oudendijk, om er maar een handvol te noemen. Ze liggen niet langs de kust, maar landinwaarts. Ik heb over deze dijken gelopen, gefietst, en besef dat er dan veel handwerk onder mijn voeten of fietswielen ligt.

In de verkenning van de omgeving duiken we maar weer eens de historie in. In 1248 vond een grote dijkdoorbraak plaats bij Valkenoogh (Valkkoog), waarbij de Grote Waert gevormd werd. Het zeewater werd opgestuwd door de storm. Om te voorkomen dat de Noordzee zou doordringen tot de Schermer en Noord-Holland in twee stukken zou verdelen, heeft men daar toen een dijk aangelegd op het wad: de *Huygen Dijck*. Op een kaart uit 1288 staat den Huygendyck vermeld. Dit is echter niet de huidige Huygendijk maar de tegenwoordige Noordschermerdijk en Slingerdijk, aan de zuidkant van de ringvaart van Heerhugowaard. De huidige Huygendijk is circa 1630 tijdens de drooglegging van de Grote Waert aangelegd en ligt aan de zuidgrens van Heerhugowaard. Hij vormt de scheiding tussen de polder Heerhugowaard en de Schermer en verbindt het westelijk met het oostelijk deel van West-Friesland.

We nemen dus de Slingerdijk. Deze dijk volgt de ringvaart van Heerhugowaard aan de zuidkant. Als je de ringvaart in oostelijke richting consequent strak aan je linkerkant houdt, kom je bij een hek. Asfalt wordt een grasdijk. Over deze grasdijk kun je lopen tot aan de molen van Oterleek. Als je dan in dezelfde richting verder loopt (wat mogelijk is, maar dan weer over asfalt), dan loop je over de Noordschermerdijk.

Soms is de ringvaart wat verder van je verwijderd, maar dan zie je een drassig gebied, een walhalla voor waadvogels als eenden en ganzen. En laten we de oorspronkelijke moerasvogel meerkoet niet vergeten. Het riet is het domein voor de Kleine karekiet, de rietzanger en de rietgors. Stilte is dan wel een weldaad om de vogels te kunnen horen, want aan de noordkant van de ringvaart rijden auto's over de Huigendijk!

Je komt tijdens de tocht niet om het riet heen. Riet is een oeverplant op de scheiding van land en open water. Riet heeft grote wortelstelsels met luchtkanalen. Rietplanten kunnen een tot drie meter lang worden. Het kan onderweg dus moeilijk zijn om er overheen te kijken. De randen van de bladeren zijn scherp. Riet kan bloeien en ook zaden maken. Dat is de eerste manier om zich uit te breiden. Het kan ook via de wortelstokken en de bovengrondse uitlopers. Dat zijn dan de tweede en de derde manier. In de winter sterven de bovengrondse delen af, maar blijven wel nog lang staan.

Elk blad heeft halverwege een kartel. Dat wordt de duivelsbeet genoemd. Deze inkeping ontstaat op de plaats waar het blad tegen een knoop van de stengel gedrukt zat voordat het zich uitrolde.

Als je op jonge wortels kauwt komt er een zoete smaak los. Je kunt ze ook als groente koken. Ook de wortels kun je koken en eten!

In het midden van het blad zit de 'duivelsbeet', drie kleine puntjes.

Foto: Maartentus, CC BY-SA

ALLEDAAGSE VLINDERS

– deel 3 – **BONT ZANDOOGJE** (*Pararge aegeria*)
(*10 wetenswaardigheden over een alledaagse soort, welke daardoor met andere ogen bekeken kan worden*)
Verzameld door Ruud Costers (ruudcosters27@gmail.com)

1. De vliegtijd is in drie generaties. Mijn persoonlijke fenologische datagrenzen in de Noordkop zijn 31 maart (2019) en 28 oktober (2018).
2. De gemiddelde duur van de stadia is voor ei 8, rups 24, pop 15 en vlinder 18 dagen. Het vrouwtje legt slechts 8 tot 24 eitjes.
3. Voor de eeuwwisseling kwam de soort in Noord-Holland vrijwel alleen voor op Texel en in 't Gooi. Sinds 2005 kent de soort in onze provincie een steeds grotere verspreiding met grotere aantallen. Het is een successoort die zich inmiddels tot stadsvlinder heeft ontwikkeld.
4. Zo wordt een eerste ontmoeting met deze soort in Amsterdam op 23 april 1997 treffend beschreven in het boek 'Paardenbijters en mensentreiters' en in Petten op 12 augustus 1997 met aanvankelijke ongeloof in het tijdschrift Windbreker.
5. De vlinders hebben een voorkeur voor zon beschenen bosranden en open plekjes in het bos met struweel van braam.
6. Zij bezoeken niet zo vaak bloemen. De vlinders leven van de door luizen afgescheiden honingdauw en zijn soms ook op rottend fruit te zien.
7. Territoriale mannetjes cirkelen vaak in groepjes van twee of drie tot op een hoogte van soms 50 meter om elkaar heen. Zij reageren niet alleen op soortgenoten maar ook op andere insecten en kunnen zelfs vogels en mensen fanatiek achtervolgen.
8. Eens, bij een aanval van een spreeuw, laat een bont zandoogje zich plotseling met gevouwen vleugels omlaag in het gras vallen, de aanvaller het nakijken gevend.
9. Het overwinteren gebeurt, verscholen in graspollen, vooral in het popstadium en incidenteel als half volgroeide rups.
10. De rupsen zijn niet kieskeurig en voeden zich met allerlei grassoorten met een voorkeur voor kweek en kropaar.

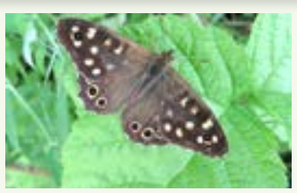

bont zandoogje 19 augustus 2019 Koedijk-Nauertogt

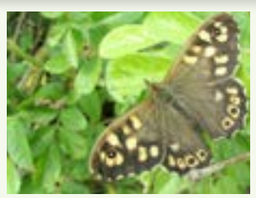

bont zandoogje 12 april 2020 Alkmaar-Rekerhout

Foto's: Ruud Costers

OPMERKELIJK

Een lezeres van Blad bracht ons op het idee een nieuwe rubriek te starten met opmerkelijke gebeurtenissen in de natuur. Ze zijn kort. Het mag ook een foto met toelichting zijn. De redactie nodigt u uit uw opmerkelijke ontmoetingen naar ons te mailen: redactiebladvnknnv@gmail.com

De flessenboom

Ad Edelman

Een aantal jaren geleden zagen wij op een camping in Griekenland een flinke boom met opvallende bloemen (zie bijgaande foto 1). De campingbaas wist niet hoe de boom heette en wij waren nog niet zo handig met zoekmachines, dus kwamen we er niet meteen achter wat de naam van de boom was.

Onder de boom lagen wat peulen van het vorige jaar met een kolonie mooie vuurwantsen (zie foto 2) en ja, er zaten ook nog wat zaden in!

Thuisgekomen heb ik ze natuurlijk gezaaid en zowaar, een aantal zaden kiemden. Er groeiden aardige boompjes uit en in de Hortus Alkmaar zag ik identieke zaailingen met een naam: *Brachichiton* ofwel flessenboom, zo genoemd omdat de stam water op kan nemen om als boom tijden van droogte door te komen en omdat de stam vaak flesvormig is. De herkomst is Australië, waar hij bekend is onder de naam Kurrajong.

Mijn boompjes hebben inmiddels een aantal winters voor een zolderraam overleefd, waarbij ze aangetast werden door spint, maar eenmaal buiten in het voorjaar zijn ze in een mum van tijd weer op krachten! (foto 3).

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Zittend achter mijn computer, geplaagd door irritant brommende en kriebelende vliegen, speelde zich voor mijn ogen een geslaagde aanval van een schorsmarpissa (springspin) op een van de vliegen af. Veel gespartel en gebrom, maar de vlieg had geen enkele kans!

Henk Groenewegen

Blad nummer 70 — September **2022**

BOORVLIEGEN

Wim de Groot

De interesse in insecten in het algemeen is bij mij (en ook bij echtgenote Jeanette) pas vorig jaar ontstaan nadat er binnen de KNNV een aantal excursies op dit gebied werden georganiseerd. Soms heb je blijkbaar even een zetje nodig. Inmiddels trekken we er regelmatig op uit om ze te zien en te fotograferen, overigens zonder een speciale voorkeur voor een bepaalde insectengroep. Zo gaat er een hele nieuwe wereld voor je open en blijkt opeens die gewone langpootmug een interessante tekening op borststuk en achterlijf te hebben waardoor je hem of haar op naam kunt brengen. Waar we in het verleden achteloos langs een plant als duindoorn, speerdistel of klit liepen, kijken we nu of we daar geen interessante boorvliegen op zien zitten. Boorvliegen? Tot voor kort hadden we daar nog nooit van gehoord. Het blijkt te gaan om een familie van (in Nederland) rond de tachtig soorten uit de grote orde van de Tweevleugeligen (vliegen en muggen). Het zijn kleine vliegjes variërend van 2-7mm waarvan de meesten een fraaie vleugeltekening hebben. Ze danken hun naam aan het feit dat de vrouwtjes met hun legboor eitjes leggen in levend plantenweefsel. De larven leven in verschillende plantendelen zoals bloemhoofdjes. Een klein deel van de soorten leeft in de commerciële teelt en richt daar veel schade aan. Voor wie meer wil weten raad ik aan het boekje uit 2010 “De Nederlandse boorvliegen” van John T. Smit te lezen. Wat een beetje tegenviel bij het lezen: van de 83 beschreven soorten is een vrij groot deel zeldzaam of bijvoorbeeld alleen voorkomend in Zuid-Limburg. Toch zijn er ook genoeg vrij gemakkelijk te spotten. We hebben ze op diverse duindoorns aangetroffen. Wel de vrouwelijke struiken bekijken want ze zitten op de rijpe bessen. Kijk ook eens goed naar de al eerdergenoemde klit. Grote kans dat je ze daar aantreft. In het boekje over boorvliegen staat bijvoorbeeld dat de Gele klitboorvlieg op de Grote klit “vrijwel nooit ontbreekt”. In de Hortus Alkmaar staan een paar Grote klitten en daar zaten inderdaad een paar exemplaren op. Maar we hebben ze ook op de Gewone klit gezien. Om de details goed te bekijken raad ik aan wel een verrekijkertje speciaal voor insecten mee te nemen..

Gele klitboorvlieg - *Terellia tussilaginis*

Smalband rozenboorvlieg - *Rhagoletis alternata*

Donkere klitboorvlieg - *Tephritis bardanae*

Biggenkruidboorvlieg - *Tephritis vespertina*

Grote schermbloemboorvlieg - *Euleia heraclei*

Vederdistelgalboorvlieg - *Urophora stylata*

Speerdistelboorvlieg - ***Terellia serratulae***

Duindoornboorvlieg - ***Rhagoletis batava (legboor duidelijk te zien)***

Donkere alsemboorvlieg - ***Campiglossa misella***

Berberisboorvlieg - ***Rhagoletis meigenii***

Blad nummer 70 — September **2022**

Natuurgebied Viaanse Molen

Tineke Dekker

Ingeklemd tussen de Huiswaarderweg, de Steve Bikoweg en de atletiekbaan, ligt het natuurgebiedje Viaanse Molen. Het is een soort miniatuur-natuur. Hoewel het relatief dicht bij de stad ligt, is het er meestal vrij rustig wat bezoekers betreft. Er zijn grote tegenstellingen: aan de ene kant staat de molen De Viaan en ziet de omgeving er landelijk uit, aan de andere kant razen de auto's verschillende kanten op waardoor het er nooit helemaal stil is.

Na een drukke ochtend op het werk, ging ik er half april op een zonnige dag even langs om te kijken wat er te beleven viel. Het eerste dat opviel, waren de vogels die zich aan het voorbereiden waren op het nieuwe broedseizoen. Ik hoorde en zag er de tjiftjaf, winterkoning, merel, roodborst, kool- en pimpelmees, scholekster, ekster en kauw. Mijn dag was helemaal goed toen ik een paartje staartmezen langs zag komen. Ook insecten zoals akkerhommel, Kleine vos, Blinde bij en Bont zandoogje vlogen rond.

De grond is er voedselrijk, waardoor planten als Grote brandnetel, Gewone berenklauw, fluitenkruid en braam veel voorkomen. Maar het is desondanks een gebiedje met gevarieerde plantengroei. Ik vind het er prachtig en er valt voor de florist veel te beleven. Naast de veel voorkomende soorten die ons nooit in de steek laten, zoals paardenbloemen, kleefkruid, heermoes en madeliefjes, staan er ook enkele zeldzame soorten. In dit stukje doe ik een greep uit wat er te zien is.

De ingang van het gebied ligt naast de toegang tot de molen, langs het fietspad dat onder de Huiswaarderweg door gaat. Er zijn hoogteverschillen gemaakt, waardoor er natte en droge stukken zijn. Wanneer je het gebied binnengaat door het hek, kom je eerst bomen tegen. Dat zijn vooral meidoorn, krentenboompje, Gelderse roos, lijsterbes en andere struikachtige bomen. Tussen de bomen groeien o.a. Veelbloemige roos en hop.

Rechts na de eerste bosschages is een open stukje dat tot aan het water loopt en dat drassig is. Hier staan enkele interessante soorten zoals de knolsteenbreek (foto). Die stond in knop tijdens mijn bezoek en zal in mei in bloei staan. Hij zal hier ooit aangeplant zijn. Het is een soort van de rode lijst, die verder vooral in Limburg voorkomt langs rivier- en beekdalen. Gelukkig weet hij zich hier te handhaven, want ik zie hem elk jaar weer. Vermeerdering gebeurt vegetatief door broedbolletjes of geslachtelijk door de heel fijne zaden. Om zelfbestuiving te voorkomen, zijn eerst de mannelijke delen van de bloem rijp (de meeldraden) en daarna de vrouwelijke delen.

Een andere mooie plant die net in bloei stond tijdens mijn bezoek, is de Gulden sleutelbloem met de goudgele bloemen die boven op een lange stengel staan (foto). Deze plant bloeit voordat de bomen in blad staan, zodat ze kunnen profiteren van het zonlicht dat dan nog de grond kan bereiken. Insecten zoals verschillende hommelsoorten weten deze plant goed te vinden. Hij is goed van de Slanke sleutelbloem te onderscheiden o.a. door de bredere kelkbuis.

Op deze zelfde plek zijn ook elk jaar orchideeën, zoals de rietorchis te vinden, maar daar was half april nog niets van te merken. Wel zag ik dat er gespit was in de grond, ik vermoed om reuzenberenklauw te verwijderen, de niet inheemse neef van de Gewone berenklauw die er ook te vinden is. Ook moeras-vergeet-mij-nietje en beekpunge (ereprijsfamilie) heb ik er wel eens gezien. Allebei met kleine blauwe bloemetjes. Van andere jaren weet ik dat er ook Echte koekoeksbloem en, mijn favoriete en redelijk zeldzame grassoort, trilgras of bevertjes te vinden zijn. Hiervan heb ik ook een pol in de tuin staan. Nu zijn alleen nog lage grasprietjes te zien. Dit gras is wat blauwgroener dan de meeste andere grassoorten. Het heeft een open aar en de bloemetjes die een beetje hartvormig zijn, trillen of beven mooi als de wind er vat op krijgt.

Als we verder lopen over het pad, dan komen we de Donkere ooievaarsbek tegen. Er zijn al enkele bloemen. Die is vroeg dit jaar, door de zachte winter. De meeste planten staan echter nog niet in bloei. Het is een stinsenplant die van oorsprong op de bergweiden van Midden- en Zuid-Europa voorkomt, maar nu ingeburgerd is in grote delen van Noord-Europa. Onder de bomen aan de linkerkant valt de Bonte gele dovenetel op (foto). Ook dit is een stinsenplant die hier waarschijnlijk naartoe gebracht is, maar die ook gemakkelijk verwildert. De lipbloemige trekt veel insecten aan en kan door de vele uitlopers grote matten maken.

Blad nummer 70 — September **2022**

We lopen nog even verder en komen bij een soort mini-weidje dat grenst aan een moerasje. Daar bloeit in de zomer de Gele morgenster en beemdooievaarsbek. Ik zie er ook al rozetten van jacobskruiskruid en boerenwormkruid verschijnen. We zullen nog even op de mooie gele bloemen moeten wachten. Dat geldt niet voor de goudgele bloemen van de Gewone dotterbloem tussen de korte overblijfsels van rietstengels waar de insecten al van profiteren (foto). Het woord 'dotter' schijnt afkomstig te zijn van het Middelnederlands 'doder' wat dooier betekent en verwijst naar de kleur van de bloemen. In hetzelfde drassige stukje staan de tere lila pinksterbloemen. Daar word ik altijd vrolijk van. Het is een van de waardplanten van het oranjetipje dat ik een paar weken geleden alweer in de Geestmerambacht heb zien vliegen. De rupsen zijn bijna niet te zien als ze zich tegoed doen aan de zaden in de hauwtjes.

In het drassige stukje groeit ook de moerasspirea. Nu zijn alleen nog de bladeren zichtbaar.

Achteraan in het gebied vond ik de bloeiwijzen van het Groot hoefblad. Hiervan verschijnen eerst de bloemknotsen met de bloemhoofdjes en later zien we de bladeren ook. Deze plant is tweehuizig. Dat wil zeggen dat er zowel vrouwelijke als mannelijke planten zijn. De vrouwelijke bloemen bevatten geen nectar. Toch worden de bloemen door insecten bezocht. Midden in de hoofdjes met vrouwelijke bloemen bevindt zich namelijk een bloemetje dat op een mannelijk bloemetje lijkt en dat wél nectar produceert (foto van tekening). Het is eigenlijk een mannelijk bloemetje zonder meeldraden. In de omgeving van Alkmaar heb ik helaas alleen vrouwelijke planten gevonden, nooit mannelijke. Misschien dat die wel ergens groeien. Als iemand ze weet te vinden, hou ik me aanbevolen. Ik heb er in mijn tekenboek een pagina voor gereserveerd, mocht ik ze ooit tegenkomen.

Gulden sleutelbloem

Bonte gele dovenetel

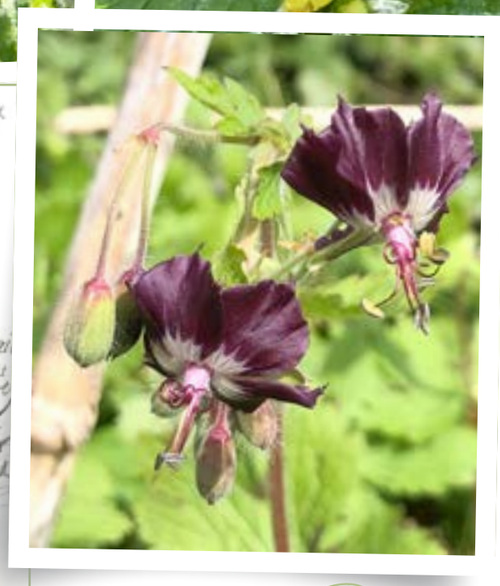

Groot hoefblad

knolsteenbreek

Blad nummer 70 — September 2022

Uit in eigen land

Wilbert Kerkhof

Na enkele jaren van reisbeperkingen voor mensen, vanwege een in Azië ontstane ziekte, heeft de natuur in 2022 beslist dan zelf maar op reis te gaan. In de tweede week van juli lagen de stranden van Noord-Holland daardoor vol met Normandische, Bretonse of Zuid-Engelse kustbewoners. Een lange gordel van aangespoelde wieren sierde de hoogwaterlijn langs onder meer het Hondsbossche strand. Het grootste deel hiervan bestond uit Japans bessenwier ***(Sargassum muticum)***, een exoot die voor het eerst in 1980 ook in Nederland gevonden is. De hechtschijf van dit snel groeiende wier is verbonden aan een harde ondergrond. Uit die hechtschijf groeit een stengel met zijtakken waaraan blaadjes en besvormige gasblaasjes zitten. Bij de aanspoelingen in juli bleek dat het wier vaak aan schelpen vastgeklonken zat, waarmee het kennelijk bij een stevige storm van een rotsachtige kust was losgetrokken.

Filippijnse tapijtschelp in bessenwier

Japanse oester aan Japans bessenwier

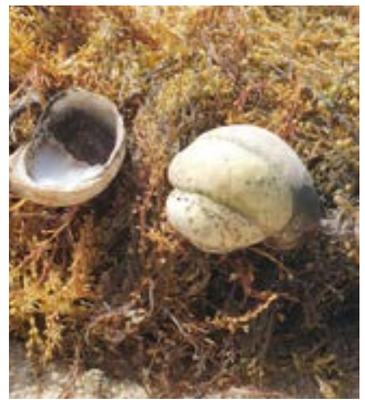

Muiltjes en bessenwier

Pholade verstrikt in Japans bessenwier

Het meest voorkomende weekdier bleek hierbij het muiltje *(Crepidula fornicata)* te zijn, dat vaak in kettingen van vijf of zes levende exemplaren meegesleurd was. Deze slakkensoort werd trouwens aan het eind van de negentiende eeuw met oesters uit Amerika in Engeland ingevoerd en bereikte in 1929 de Nederlandse wateren. Muiltjes zijn overigens hermafrodiet met een geslachtswisseling. De bovenste dieren in een ketting zijn mannetjes, de onderste zijn vrouwtjes. Een andere soort die aan het bessenwier vast zat is de Japanse oester *(Magallana gigas)*. Dit is een exoot uit Zuidoost-Azië die al voor 1960 in de Zeeuwse wateren geïntroduceerd werd door oesterkwekers. In 1980 vond een spectaculaire broedval plaats waarna de soort een van de meest algemene schelpdieren van ons kustgebied werd. Nog een andere soort ondergrond bleken de schelpen van de Filipijnse tapijtschelp *(Ruditapes philippinarium)* te zijn, een tweekleppige die van oorsprong voorkomt in het westelijke deel van de Grote Oceaan. Deze tapijtschelpen worden al geruime tijd gekweekt in Zuid-Europa, maar ook in Zeeland, waar vanaf 2008 wilde populaties ontstonden. Van dit weekdier zaten regelmatig doubletten tussen de takken en de blaadjes van het bessenwier. Ook aan de voetjes van het wier zaten af en toe hele exemplaren, dus met dubbele kleppen.

De meest verrassende schelp die aan het wier gevonden werd was de pholade *(Pholas dactilus)*. Dit is een groot soort boormossel met een omgeslagen rand met dwarsschotjes naast de top van de schelp. Het dier boort zich ter bescherming met de gekartelde schelp in stevige klei, hout of een zachte stenige ondergrond. Pholades komen vooral voor in laagwaterzones en poelen langs Atlantische rotskusten. Ze zijn onder meer bekend van de Franse en Engelse kusten met krijtrotsen. In de Nederlandse Noordzee komen ze niet voor, maar wel worden regelmatig goed herkenbare fossiele topfragmenten van de kleppen gevonden van duizenden jaren oud. Bij de bessenwier- invasie in juli werden echter in drie dagen tijd negen hele kleppen en zes grote verse fragmenten aan de kluwens wier gevonden. Voor deze soort hoef je dus ook al niet meer naar het buitenland op vakantie. Om het plaatje van de aangehechte soorten compleet te maken waren ook drie in ons land reeds lang bekende schelpdieren te noteren. De Gewone schaalhoren *(Patella vulgaris)*, Gewone oester *(Ostrea edulis)* en de Ruwe boormossel *(Zirfaea crispata)* bleken ook geschikt als fundament voor de voetjes van het bessenwier. Tevens werden stukken hout, brokjes klei en kalksteen van de krijtrotsen, bungelend aan de stengelvoetjes, gevonden. Kleine delen van andere landen kwamen zo, samen met het vakantiegevoel van Zuid-Engeland of Normandië, zomaar uit de zee op onze eigen strand terecht.

Pholade, Japans bessenwier en mosdiertjes

Duik de steeg in

Wim de Groot en Jeanette den Herder

De in Nederland voorkomende wilde planten zijn goed in kaart gebracht. Veel plantenliefhebbers noteren de planten die ze zien via een app in hun smartphone en sturen de gegevens naar Waarneming.nl waarna ze in de landelijke database (NDFF) terecht komen. Via de site Verspreidingsatlas.nl zijn die gegevens dan voor iedereen zichtbaar. Van alle plantensoorten (maar ook van bijvoorbeeld mossen en korstmossen) zijn kaartjes beschikbaar die een goed beeld geven van de verspreiding van de betreffende soort over het land.

Akkerklokje - Campanula rapunculoides

Eén van de mogelijkheden om planten op een wat meer gestructureerde manier te inventariseren is het “strepen” van een zogenaamd kilometerhok. Vroeger gebeurde dit via het aanstrepen van de soort op een formulier, tegenwoordig gebruiken nagenoeg alle floristen daarvoor een app op hun mobiel. In een gebied van 1 vierkante kilometer worden dan alle planten genoteerd. Daarbij is het van belang zo veel mogelijk biotopen op te nemen in de route, zoals bijvoorbeeld een stukje bos, een ruderaal terreintje, een mooie sloot en het liefst ook gebied met bebouwing. Deze manier van inventariseren wordt voornamelijk gedaan door floristen die zijn aangesloten bij Floron, de organisatie in Nederland voor floristiek onderzoek. Het opnemen van een woonwijk of industrieterrein levert vaak veel verschillende soorten op. Hoewel het om de inventarisatie van wilde planten gaat, worden ook verwilderde tuinplanten meegenomen in de lijst, weliswaar voorzien van een speciale aantekening “verwilderd”. Aangeplante exemplaren of planten in een tuin of perk worden uiteraard niet genoteerd.

Bij veel van onze inventarisatierondes was het ons opgevallen dat in de steegjes tussen de woningen vaak veel planten zijn te vinden. Waar in sommige plaatsen de straten zijn “geschoond”, al of niet met behulp van chemische middelen, zijn in achterafsteegjes vaak nog wel de nodige planten te vinden. Om dit te illustreren hebben we eens in onze eigen woonplaats Castricum een willekeurige steeg bekeken. In een dik half uur werden 64 soorten genoteerd: vaak algemeen voorkomende wilde planten, maar ook een aantal vanuit de buurt verwilderde tuinsoorten.

Een aantal planten ontbreken zelden zoals tuinwolfsmelk, kruipertje, Stinkende gouwe, muursla en robertskruid.

Het akkerklokje is een voorbeeld van een tuinplant die gemakkelijk verwildert, evenals het kruipklokje en de schijnpapaver.

Kortom, als je planten inventariseert loont het de moeite eens een steegje in te duiken.

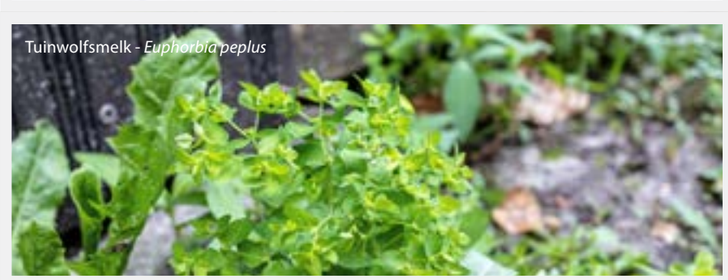

Robertskruid - *Geranium robertianum*, een schaduwminnaar

Schijnpapaver - *Papaver cambricum*, ontsnapt veelvuldig uit tuinen

Fraaie vrouwenmantel - *Alchemilla mollis*, ook een typische tuinvlieder

Kransgras - *Polypogon viridis*, snel toenemende nieuwkomer, ingeburgerd na 2000

Kruipklokje - *Campanula poscharskyana*, tuinvlieder

Gewone brunel - Prunella vulgaris

Gewone toorts - Verbascum nigrum

Stinkende gouwe - Chelidonium majus

Perzikkruid - Persicaria maculosa

A G E N D A

LEZEX

LEZEX staat voor lezingen en excursies:

Lezingen: op woensdagen, aanvang 20.00 uur, in Wijkcentrum Overdie, Van Maerlantstraat 8 – 10, 1813 BH Alkmaar, 072-5402499.

Coordinatie:
Tineke Broersen: info@regioalkmaar.knnv.nl
Evert Maarschall: epmaarschall@gmail.com

Woensdag 28 september 20.00 uur.
Lezing door Joop de Wit: 'Kijk om je heen!'

Een uitroep, die ik heel vaak gebruik, en waarvan deze presentatie een weergave is. Heel vaak ben ik in de duingebieden van Noord Holland te vinden als natuurgids bij Staatsbosbeheer, met de woensdaggroep van de KNNV of gewoon privé, om foto's te maken en vooral van de fascinerende natuur te genieten.
Graag neem ik u mee langs wat de natuur ons biedt – als je om je heen kijkt – en vertel ik aan de hand van foto's over de vele bijzondere dingen die in de Noord-Hollandse duinen te vinden zijn.
Van speciale planten (onder andere orchideeën) tot allerhande insecten en paddenstoelen.
De meeste foto's zijn door mijzelf gemaakt (veelal macro-foto's), maar speciale aandacht vraag ik voor heel speciale foto's die met de bevruchting van orchideeën te maken hebben.
Bloembezoek door diverse insecten is uiteraard bekend, maar sommige orchideeën zijn gespecialiseerd hierin. En van deze specialisatie laat ik foto's zien die zijn gemaakt door een vriend uit Twente.

Joop de Wit, 74 jaar, wonende te Hengelo, maar van medio maart tot eind oktober in een vakantiechalet in Aagtdorp te vinden. Al ruim veertig jaar is hij natuurgids (eerst IVN-er en zo'n 35 jaar KNNV-er). Hij is helemaal weg van alles in de natuur, maar met een voorkeur voor paddenstoelen, insecten en planten.

Woensdag 26 oktober:
Lezing door Wim de Groot: 'Van koningsgier tot krokodilwachter.'

Heeft u ooit wel eens willen weten hoeveel familieleden onze spreeuw in het buitenland heeft? Wist u dat veel ijsvogels in de wereld nog nooit een vis hebben gevangen? Of dat je in Azië 'zomaar' een groenpootruiter tegen het lijf kan lopen? In deze lezing toont Wim de Groot u niet alleen een selectie van zijn in meer dan dertig landen gefotografeerde vogels, maar hoort u ook het een en ander over de omstandigheden waaronder de opnames zijn gemaakt. Bij een aantal vogelsoorten zal worden ingegaan op het verspreidingsgebied van soort, geslacht en familie. Niet te veel uiteraard, het gaat in deze presentatie tenslotte vooral om het mooie plaatje. Vogels uit Afrika, Azië en Zuid-Amerika, maar ook dichter bij huis zoals Spanje en Noorwegen en zelfs uit onze eigen Noord-Hollandse duinen. Een speciale rol is weggelegd voor baltsende vogels zoals poelsnip, kleine trap en auerhoen. Liefhebbers van kleur komen aan hun trekken met niet alleen de kolibries uit Zuid-Amerika maar ook met een aantal bontgekleurde en bij ons veel minder bekende Aziatische soorten.

Woensdag 23 november.
Lezing door Jan Boshamer: Wat vertellen vleermuizen ons over onze directe leefomgeving?

In de lezing wil ik graag iets vertellen over mijn fascinatie voor deze mysterieuze dieren. Behalve fascinerend vanwege hun verborgen nachtelijke levenswijze, blijken vleermuizen ook nog eens kritische gebruikers van hun leefomgeving te zijn. Hier botsen onze belangen en die van vleermuizen nog wel eens. Vooral waar het gaat om de aanwezigheid van vleermuizen in gebouwen, lopen we regelmatig tegen conflicten aan. Meerdere soorten zijn echte cultuurvolgers, ze maken graag gebruik van onderkomens die wij ze in onze gebouwen bieden. Vleermuizen kunnen individueel erg oud worden, daarnaast gebruiken ze hun onderkomens vaak jaren achter elkaar. Wat doen we met een gebouw waar vleermuizen in huizen, maar dat op de nominatie staat gesloopt of rigoureus verbouwd te gaan worden? Is het ter compensatie ophangen van een groot aantal zogenaamde vleermuiskasten dan een oplossing?
Lang geleden ben ik begonnen om met de z.g. bat-detector (een elektronisch hulpmiddel om de zeer hoge geluiden van vleermuizen te kunnen horen) te luisteren naar vleermuizen en al doende meer te weten te komen over nachtelijke levenswijze van deze dieren. Na verloop van tijd bleek ook dit apparaat niet zaligmakend voor een goed inzicht wat er zoal in de omgeving rondvliegt. Ik ben toen begonnen met het ophangen van speciale vleermuiskasten in verschillende gebieden in de Kop van Noord Holland. Dit leverde boven verwachting snel resultaat op. Aan de hand van een PowerPoint presentatie wil ik iets te kunnen laten zien over deze fantastische dieren.

ACTIVITEITEN DEN HELDER

Coördinator Tineke Broersen info@regioalkmaar.knnv.nl
De lezingen vinden plaats in bezoekerscentrum "De Helderse Vallei". Adres: De Helderse Vallei 9-11, 1783 DA Den Helder. Aanvang 13:30 u., tenzij anders vermeld

Zaterdag 24 september:
Lezing door Els Hazenberg-Meertens: "Kennismaking met botanische kunst".
Spreekster zal met behulp van een Power Point presentatie een aantal aspecten van de botanische kunst de revue laten passeren, zoals geschiedenis en ontwikkeling van de botanische kunst door de eeuwen heen en de technieken die daarvoor gebruikt worden: de bloemstillevens uit de Gouden Eeuw, waarin symboliek een grote rol speelt en tenslotte zal ze aandacht besteden aan de activiteiten van de "Vereniging Botanische Kunstenaars Nederland".

De spreekster heeft in haar leven gewerkt aan het tot stand komen vele van bloemencorso's en aan tentoonstellingen op de Keukenhof en Floriade. Daarnaast heeft zij in alle werelddelen demonstraties en workshops bloemsierkunst gegeven. Haar hobby is tekenen en schilderen, waarbij zij schilderlessen en cursussen is gaan volgen o.a. in de Hortus Botanicus in Leiden. Sinds 2006 is ze werkend lid van de Vereniging Botanische Kunstenaars Nederland.

Zaterdagmiddag 22 oktober:
Lezing door Wim Tijsen: De rotgans, van Wieringen tot Siberië.

Wieringen en de rotgans zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Door de aanleg van de afsluitdijk verdween hun hoofdvoedsel, het zeegras, en 'erremoed wat aars'. Dat werd het binnendijkse gras op Wieringen. Daar en in de Huisduinerpolder onder Lange Jaap verblijven ze van oktober tot ver in mei. Vanaf mei begint de reis van 45.000 km naar het hoge Siberië om te broeden en te ruien en in oktober zijn ze na een lange reis weer terug op Wieringen.
De presentatie besteedt aandacht aan het moderne ringonderzoek op Wieringen en de resultaten van de expeditie naar het Taimyr Schiereiland. Vragen als: 'Hoeveel gras eet een gans per dag?', 'Hoe tel je grote groepen ganzen?', 'Waarom broeden ze in Siberië en niet hier?' komen aan de orde. Film- en geluidsfragmenten verlevendigen de lezing en in de pauze is er een prijsvraag.

Wim Tijsen is onderzoeksassistent bij de Rijksuniversiteit Groningen voor het Grutto Landschapsproject. In 2006 was hij expeditielid van het rotganzenonderzoek van Alterra-Wageningen naar het arctisch broedgebied van deze kleinste ganzensoort, die 50 jaar geleden op uitsterven stond.

zaterdagmiddag 26 november:
Lezing door Evert Maarschall: Natuur in Nederland, deel II, gevolgd door 'Tussen Elbe en Oder'.

Voor de pauze bezoeken we een aantal natuurgebieden in het oosten van Nederland zoals het Dwingelderveld, de Drentse Aa en het Springendal om een aantal plantensoorten te bekijken die hier in Noord-Holland niet voorkomen. We zoeken o.a. de groeiplaatsen op van wolverlei, beenbreek en de zeer zeldzame Zweedse kornoelje. Met een beetje geluk komen we dan ook de adder tegen.
Na de pauze gaan we oostwaarts om een kijkje te nemen bij onze buren. Vooral in het voormalige grensgebied tussen Oost- en West-Duitsland en het gebied tussen de Elbe en de Oder is nog natuur te vinden met soorten die in Nederland of zeer zeldzaam of geheel verdwenen zijn zoals o.a. het paapje, de ortolaan en de kraanvogel.

VWG ALKMAAR

Zie www.vwg-alkmaar.nl/agenda voor het laatste nieuws.

STRANDWERKGROEP KNNV
AFD. ALKMAAR-DEN HELDER

Tenzij anders vermeld: aanmelden bij Wilbert Kerkhof, 06-16642993 , kerkhof01@hetnet.nl en verzamelen op het parkeerterrein aan de zuidkant van station Alkmaar-Noord. Deelnemers die mee willen rijden kunnen zich aanmelden bij W. Kerkhof.

Excursies Strandwerkgroep
11 september
Petten, 14 -16 u. Verzamelen bij restaurant Zee en Zo**.**

9 oktober
Wijk aan Zee, 13.00-15.00 u. Vertrek station Alkmaar-Noord 12.30 u. of verzamelen bij restaurant Sea You bij de Noordpier.

PADDENSTOELENWERKGROEP

Coördinator Martijn Oud

Alle excursies vertrekken in principe om 10.30 uur, tenzij anders is vermeld, en eindigen om ongeveer 16.00 uur, afhankelijk van het enthousiasme en de hoeveelheid paddenstoelen. Als bij excursies 'OPBELEXCURSIE!' staat, wil dat zeggen dat deelnemers de excursieleider de avond voor de excursiedatum tussen 18.00 en 20.00 uur moeten bellen i.v.m. vervoer. Tel. 06-29299052.

Onder slechte omstandigheden kan de excursieleider besluiten om de excursie niet te laten plaatsvinden of naar een ander gebied te verplaatsen.

Zaterdag 3 september. Excursie naar de Staatsbossen van Schoorl. Een uniek duingebied met de mooiste zwarte dennenbossen van Nederland. Op zoek naar o.a. Boletus mendax, druppelparasol enz. Verzamelen om 10.30 u. op de parkeerplaats voor restaurant Duinvermaak aan het eind van de Breelaan te Bergen(NH). Mobiel: 0629299052.

Zaterdag 10 september. Excursie Nyenrode Breukelen. Niet voor niets is het park van "Nyenrode Business University" het nog steeds onovertroffen kroondomein nummer één van de NMV. Verzamelen om 10.30 u. op de parkeerplaats van het kasteel (door het poortgebouw meteen rechtsaf). Mobiel: 0629299052

Zaterdag 17 september. Excursie naar Landgoed Elswout. Elswout is zonder twijfel de mooiste buitenplaats van Nederland en bekend vanwege de fantastische mosheuvels en waterpartijen, stinsenflora en bijzondere paddenstoelen. Verzamelen om 10.30 u. op de parkeerplaats naast het poortgebouw. Kom je met de auto? Let op want tegenwoordig is het betaald parkeren. Tarieven: €1,50 per uur, €6,50 per dag. Mobiel: 0629299052.

Zaterdag 24 september. Vaarexcursie Ilperveld , NEM excursie. Vertrek 10.30 u. vanaf het voormalige bezoekerscentrum van het Ilperveld, Kanaaldijk 32A, 1121 NXLandsmeer. We varen door het veenweidegebied om op drie verschillende eilandjes naar paddenstoelen te zoeken. Locaties: berkenbroekbos, veenmosrietland en voormalig boerenland. Mobiel: 0629299052.

Zaterdag 1 oktober. Excursie naar het Heilooërbos. Vertrek 10.30 u. vanaf de Kattenberg, schuin tegenover het landhuis Nijenburg aan de westkant van de Kennemerstraatweg.
Parkeren kan meestal in de berm van de Nijenburgerweg (het weggetje ten noorden van het landhuis) of aan het eind van de Westerweg /begin Komlaan bij tuincentrum Meijer. Mobiel: 0629299052

Zaterdag 15 oktober. Excursie naar het Robbenoordbos. Een bijzonder bos waar het afgelopen decennium zeer veel bijzondere paddenstoelen zijn gevonden. Verzamelen om circa 11 u. aan het eind van de Sluitgatweg bij de Radio-TV zendmast (deze is vanaf de A7 te zien) Voor de afsluitdijk rechts afslaan s.v.p. Mobiel: 0629299052

Zaterdag 22 oktober. Excursie naar de Staatsbossen van Schoorl. We gaan vandaag naar de omgeving van de Oude Baaknolweg. Hier zijn nog restanten te vinden van het zeldzame korstmosdennenbos. Kans op (Rode Lijst)soorten als de Gele ridderzwam, Witbruine ridderzwam en div. (vezel)truffelsoorten. Vertrek om 10.30 u. vanaf restaurant de Bokkensprong. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 u. Mobiel 0629299052

Zaterdag 29 oktober. Excursie naar de graslandpaddenstoelen We vereren eerst de paddenstoelrijke Bierdijk (waddendijk) met een bezoek. Daarna gaan we naar een andere beroemde dijk. Opbelexcursie 0629299052. Verzamelen om 10.30 u. langs de N99 bij Gulf tankstation Akkerweg/Parallelweg. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 u.

Zaterdag 5 november. Excursie naar de kustduinen ten zuiden van het Kennemerstrand. NEM excursie naar kustduinen die bekend staan vanwege de nieuwe soorten. Vorig jaar vonden we hier de Grijswitte schijnridderzwam weer terug (tweede vondst van Nederland). Verzamelen om 10.30 u. bij het roestige monument aan het IJmuiderslag met coördinaten 99.3/495.8 .Hier mag in deze tijd van het jaar vrij worden geparkeerd. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 u. Mobiel 0629299052.

Zaterdag 12 november. Excursie Zwanenwater. NEM excursie. Op zoek naar de paddenstoelen van de zeereep in het kader van de NEM. Op de terugweg lopen we langs de oeverzones van het tweede meer op zoek naar allerlei moeraspaddenstoelen en bezoeken daarna nog een beroemd duingrasland vanwege de bijzondere wasplaten die er voorkomen. Verzamelen om 10.30 u. aan de hoofdingang van het Zwanenwater aan de Zuid schinkeldijk te Callantsoog. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 u. Mobiel 0629299052

Zaterdag 19 november. Excursie naar de Oude kleidijken van de Harger- en Pettemerpolder. We gaan op zoek naar graslandpaddenstoelen zoals de Grootsporige champignon, ridderwasplaat en Bruine trechtersatijnzwam. Vertrek om 11.00 u. vanaf restaurant de Bokkensprong of om 10.30 u. vanaf de noordkant van station Alkmaar centraal. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18.00 en 20.00 u. Mobiel 0629299052.

PLANTENWERKGROEP

Begin mei starten de excursies van de Plantenwerkgroep weer op de dinsdagavonden. Wil je een keer mee, meld je dan aan bij Pieter Korstanje: f2hheipie@hetnet.nl.

MOSSENWERKGROEP

In het winterhalfjaar is de Mossenwerkgroep actief. Regelmatig zijn er excursies. Deze worden een paar weken van tevoren aangekondigd op de website. Meer informatie bij Pieter Korstanje: f2hheipie@hetnet.nl.

MAANDELIJKSE IVN-WANDEL-EXCURSIES EN OVERIGE ACTIVITEITEN

Zie ook: https://www.ivn.nl/afdeling/noord-kennemerland/maandelijkse-wandelingen#wandelingenmenu

Eerste zondag van de maand

- Wandeling Wimmenummerduinen ten noorden van Egmond aan den Hoef en Egmond aan Zee (januari t/m december): start om 10.30 uur aan het einde van het Nachtegalenpad (bij het informatiebord van de PWN) in Egmond aan den Hoef. PWN-duinkaart nodig. Informatie en aanmelding per e-mail: wimmenumnkl@gmail.com.
- Natuur- en cultuurwandeling Bergen aan Zee. Februari t/m april en september t/m november. Start om 14.00 uur bij het IVN Parnassia-gebouwtje in Bergen aan Zee. *Info* en aanmelden: ***Hans Stapel*** 06-83581423 of hans.stapel@quicknet.nl

Tweede zondag van de maand

- Wandeling Schaapskooi Bergen, start om 10.15 bij de parkeerplaats Uilenvangerweg.
  Info: ***Jos Bos*** 06-15 06 52 49
- Wandeling Alkmaar door de Egmonderhout (De Hoef) start om 10.00 uur bij ingang Honkpad.
  Info: ***John Scheepe*** 06-45744777.

Derde zondag van de maand

✤ Wandeling Heilooërbos, start vanaf de Kattenberg aan de Kennemerstraatweg om 10.00 uur.
info: ***Melvin Gischler***, 06-1726 8056

✤ Kornet/juttocht Bergen aan Zee (zomer: kornet trekken, winter: juttocht): start bij IVN-natuurcentrum Parnassia om 10.00 uur.
Info: ***Johan Eilering*** 06-57880486.

Vierde zondag van de maand

✤ Wandeling Alkmaar door de Rekerhout, start bij de kinderboerderij, Krielenzand 5, in de Rekerhout om 10.00 uur.
Info: ***Paul Bannink***. peni.bannink@gmail.com 06-14171864

Laatste woensdag van de maand

✤ Avondwandeling Egmond Binnen, De Westert en De Bleek, van april t/m augustus, van 19.00 – 21.00 uur.
Info en aanmelden: ***Cocky van Engen*** 072-5334948.

Eerste woensdag van de maand (mei t/m augustus)

✤ Natuur- en cultuurwandeling Bergen aan Zee - avondwandeling. Start om 19.30 uur bij IVN Parnassia-gebouwtje in Bergen aan Zee
Info en aanmelden: ***Hans Stapel*** 06-83581423
of hans.stapel@quicknet.nl

KNNV-IVN Dinsdag – en Woensdaggroep

Deze programma's staan ook in de Bladluis en op de website; houd de laatste in de gaten i.v.m. eventuele aanpassingen: www.knnv.nl/alkmaar

Informatie:
Coördinator Dinsdaggroep: Jannie Nijman, j.nijman66@upcmail.nl, tijdens excursies 06-12586146.
Een * betekent: graag van tevoren aanmelden of je komt.
Coördinator Woensdaggroep: Marian van der Laan, mavdlaan@gmail.com, 072-5095345; tijdens excursies 06-54964520.
Aanvang excursies 13.30 uur, tenzij anders vermeld, einde ± 16.30 uur.

Excursieprogramma Dinsdaggroep sept. t/m december 2022

06-09	Fietstocht, Station Alkmaar-Noord, aan de oostkant (dus niet bij bushalte).Route via Park van Luna, Oterleek en terug via Slingerdijk, Oudorperpolder
13-09	Alkmaar, Geestmerambacht ingang Vlasgat
20-09	Den Oever, Haventerrein 6, 1779 GS aldaar
27-09	De Rijp en Graft, het Kerkepad
04-10	Grote Keeten, Abbestede, start grote parkeerplaats na het dorp aan de N502
11-10	Camperduin, de Putten, vogeltrek
18-10	Den Oever, Haventerrein, bij restaurant Basalt 6 1779 GS aldaar
25-10	Egmond-Binnen/ Rinnegom, duiningang Diederik aan de Heerenweg

01-11	Bergen, Uilenvangersweg aan de Zeeweg
08-11	Bergen, aan de Breelaan, Duinvermaak
15-11	Alkmaar, Geestmerambacht ingang 't Vlasgat'
22-11	Groet, parkeerplaats bij restaurant "De Bokkensprong"
29-11	Bakkum, Heerenweg, duiningang 'Noorderstraat'
06-12	Hargen aan Zee, parkeerplaats
13-12	IJmuiden, Noordpier, start eind van de parkeerplaats dichtbij het strand
20-12	Groet, start bij het Witte Kerkje aldaar

Voor de excursies van de Woensdaggroep: zie de website.

KNNV Werkgroepen	coördinatoren
Planten	Pieter Korstanje *072-5622278* f2hheipie@hetnet.nl
Mossen	Pieter Korstanje *072-5622278* f2hheipie@hetnet.nl
IJsvogel	Rutger Polder *06 23181433* 1815jk232@hetnet.nl
Dinsdag	Jannie Nijman *06-54964520* j.nijman66@upcmail.nl
Woensdag	Marian van der Laan *072-5095345* mavdlaan@gmail.com
Strand	Wilbert Kerkhof *06-16642993* kerkhof01@hetnet.nl
Paddenstoelen	Martijn Oud *06-29299052* mnaj.oud@ziggo.nl

IVN Werkgroepen	contactpersonen
Redactie Blad	Ger Augustus *06-40940692*
Heemtuin Parnassia	Irene Voorberg *06-13399934*
Website	Pieter de Groot *06-51515284*
Strandwerkgroep	Johan Eilering *06-57880486*
Natuurwerkgroep Dijk en Waard	Emerens Hoogland *06-20232206*
Mussenwerk	Thea Scheepe *06-36201344*
Natuurkoffer voor ouderen	Thea Scheepe *06-36201344*
Wandelingen Westert en de Bleek	Cocky van Engen *072-5334948*
Wandelingen Egmonderhout	John Scheepe *06-45744777*
Wandelingen Heiloo	Melvin Gischler *06-1726 8056*
Wandelingen Wimmenum	Ruud de Raadt *06-22236823*
Wandelingen Rekerhout	Paul Bannink *06-14171864*
Wandelingen Hortus Alkmaar	Truus Ettema *072-5642502*
Scholenwerkgroep	Floor van Splunder *072-5899713*
Vleermuizenwerkgroep	Lineke Barendregt *072-5111660*
Natuur/cultuurwandeling Bergen aan Zee	Hans Stapel *06-83581423*
Werkgroep IVN APP routes	Piet Singer *06-51271382*
Educatiewerkgroep	Joop Bons *06-51850188*
Natuurgidsenopleiding	Marja Apeldoorn *06-30820225*
Kruidentuin Rekerhout	Klaas Jan Koedijk *06-20245053*

KNNV VERWELKOMT

- **Charlotte Horn**
- **Rien van Eijk**

Ruud Maarschall

KNNV Alkmaar-Den Helder

Colofon

ISSN 2210-416X

Redactie
Ger Augustus
Marjolein Boersma
Evert Maarschall
Wim de Groot
René Glas (beeldredacteur)
Keat Kho: vormgeving en produktie
Printwerk: DrukwerkMax

Alkmaar-Den Helder

De KNNV afd. Alkmaar – Den Helder is een vereniging met meer dan 300 leden die zich met enthousiasme bezig houden met de natuur in al haar verschijningsvormen.
Ze richt zich al 100 jaar op natuuronderzoek, natuurbeleving en natuurbescherming.
De moederorganisatie KNNV is een landelijke vereniging met meer dan 50 afdelingen.

Bestuur KNNV:

Ruud Maarschall (voorzitter), 06-53456344; voorzitter@regioalkmaar.knnv.nl
Jeanette den Herder (secretaris), tel. 06-13126318; secretaris@regioalkmaar.knnv.nl
Herman van Kampen (penningmeester), 06-37703693; penningmeester@regioalkmaar.knnv.nl
Pieter Korstanje (veldbiologisch secretaris), 072-5622278; vbs@regioalkmaar.knnv.nl
Evert Maarschall (algemeen lid van het bestuur), 06-55321209, epmaarschall@gmail.com
Ledenadministratie: Marjolein Boersma 06-51418651 Eikenlaan 21, 1861 GV, Bergen; ledenadministratie@regioalkmaar.knnv.nl
Beëindiging van het lidmaatschap voor het komende jaar dient te geschieden vóór 1 november van het lopende jaar.

Website KNNV: https://alkmaar-denhelder.knnv.nl
Contributie: € 33,00 (leden); € 13,00 (huisgenoten); € 18,00 (jeugdleden)
Bankrekening: NL55 INGB 0000 5194 35 t.n.v. KNNV afd. Alkmaar
Oprichtingsdatum: 19 april 1918; KvK: 37125280

Noord-Kennemerland

IVN Natuureducatie is een landelijke vereniging met 170 lokale afdelingen, ruim 25.000 vrijwilligers en een centrale professionele organisatie die de lokale afdelingen ondersteunt bij hun activiteiten. IVN laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond en belangrijk natuur is.

IVN Noord-Kennemerland is een afdeling met meer dan 300 leden en zo'n 110 natuurgidsen. De afdeling organiseert natuurlessen voor scholen en voor ouderen (natuurkoffer), excursies (aan het strand, in de duinen, het achterland en stadsparken), wandelingen, exposities, thematische groencursussen en een natuurgidsenopleiding. Door deze laagdrempelige activiteiten maakt een groot aantal mensen kennis met de natuur en kunnen zij die natuur beleven.

Bestuur IVNNKL:

Henk Groenewegen (voorzitter) 06-23575780, voorzitter@ivnnkl.nl
Walter Swagemakers (secretaris) 06-23412447, secretaris@ivnnkl.nl
Ron Weel (penningmeester) 06-19093454, penningmeester@ivnnkl.nl
Allet Geertman (algemeen lid) 06-44149244, allet.ivn@gmail.com
Arjen Geerling (algemeen lid), 072-5152823, aageerling@planet.nl

Website IVN Noord-Kennemerland: www.ivn.nl/nkl
Contributie: leden €24,- huisgenoten €12,- donateurs €17,-
Rekening ING: NL29INGB 0001 6674 13 (IBAN)
t.n.v. IVN afdeling Noord-Kennemerland
Oprichtingsdatum: 17 mei 1968; KvK: 40635172

Blad verschijnt 4 maal per jaar en is een uitgave van
KNNV afdeling Alkmaar – Den Helder
en IVN Noord-Kennemerland
zeventiende jaargang, nummer 70

Indien onbestelbaar, gaarne retour aan:
Eikenlaan 21
1861 GV Bergen

Port Betaald